

Eugen Drewermann

„Környezetvédelem” helyett új emberkép

A „környezetvédelem” eszméje voltaképp túl későn lép föl. Aki „környezetről” beszél, mindig az ember környezetére gondol, és a természet egyik vagy másik részének védelmével kapcsolatos érvei csak az emberi célkitűzéseken belül és az ember túlélési akaratára hivatkozva válnak logikussá. E tekintetben bizonyos körülmények között – még ha valószínűleg világméretű megrázkódtatások és katasztrófák után is – talán bekövetkezhet, hogy az emberiség létszáma 10-20 milliárdos nagyságrendben, túlélésre alkalmas egyensúllyal stabilizálódik. De egy ilyen világban alighanem csak az marad életben és csak annak szabad életben maradnia, ami hasznos az ember számára, és az ember csak azt hagyja majd érvényesülni, amit kockázat nélkül, nyugalomban és rendben lehet kezelni. Ez szellemileg olyan emberi faj lesz (vagy lenne), amely annak szelekciójából jön létre, ami a mai emberben a legrosszabb: az *emberközpontúság* merev és korlátlan akarásából, amely csak az embert ismeri és akarja ismerni, anélkül hogy megfontolná, hogy maga az ember csonkul meg, ha alapjában véve módszeresen tagadják származásának és eredetének eleve adott viszonylatait.

Ezt az embertípust alighanem legjobban a *marxizmus* modelljéről lehet leolvasni, amelyben az ember alapvetően nem a természet gyermeke, hanem a társadalom terméke. Ebben a megközelítésben az ember már csak azt tudja „megérteni” a természetből, amit saját munkájával elragadott tőle: csak az embernek alávetett, merő uralmi tudással magáévá tett és átalakított természet ismert az ember számára; ő maga természeténél fogva idegenként, „másikként” áll szemben a természettel, és fáradozásainak célja nem az, hogy beilleszkedjék a természetbe, hanem ellenkezőleg: mint valami ellenséget meg kell hódítania, és a maga rendelkezéseinek alá kell vetnie a természetet. Ennek megfelelően most az számít a legnagyobb kultúrtelejesítménynek, hogy egyre

jobban kiterjesszék az embert uralmát a természettel szemben, és a történelem legfontosabb mércéje az ebben a fáradozásban elért „haladás”.

A marxista „antropológia” ezen fő vonásaihoz bizonyos értelemben talán tapad valami prófétaí jelleg; a jövőben talán tényleg csak egy olyan emberiség marad életben, amely képes ezzel az emberképpel egyetértőnek nyilvánítani magát; mert mindazokat a népeket, amelyek kevésbé erőszakosan és önkényesen viszonyultak önmagukhoz és a természethez, ezidáig sikeresen tönkretették. Természetesen az is lehetséges, hogy éppen a jelen válsága vezet fordulóponthoz az étellel kapcsolatos beállítottságban, mindenestre akkor nem lehet majd elkerülni, hogy mélyen meg kell kérdőjelezni különösen a nyugati emberképnek egy sor magától értetődő vonását, főképpen azt az alapmeggyőződést, hogy *az embert kell tekinteni a világ középpontjának és mércéjének*.

Ha azt akarjuk, hogy az ember mellett és az emberrel együtt megmaradjon valami a természet önállóságából, akkor tulajdonképpen egyáltalán nem szabad „környezetről” és „környezetvédelemről” beszélni, hanem éppen annak a beállítottságnak a szellemi alapjai ellen kell harcolni, amely számára az egész természet csupán az ember „környezete”; ezzel szemben meg kell tanulnunk ismét a természet részének tekinteni az embert, akinek a feladata nem abban áll, hogy egyre jobban kiterjeszkedjék a természet ellenében. Persze ahhoz, hogy összhangba kerüljünk a természettel, olyan emberre lenne szükség, aki az érzelmei, a fantáziája, a „tudattalanja” által mindenekelőtt elég mélyen le van horgonyozva a maga belső természetében, hogy ily módon helyesebb összeköttetésbe és egységbe kerüljön az őt körülvevő „természettel”, mint amit a tárgyiasító értelem és az egyoldalú uralkodni akarás képes „létrehozni”. A „természet” és a „környezetvédelem” döntő kérdése az, hogyan lehet megvédeni

a „természetet”, illetve a „környezetet” az embertől; de ez csak akkor lehetséges, ha az ember megszűnik vad, kifürkészhetetlen hatalomnak tekinteni a természetet, amelyet csupán a maga értelme és akarata által lehet eljuttatni önmagához.

A „környezetvédelem” kérdése ily módon önmagától válik annak az emberképnek a kérdésévé, amely a Nyugaton alakult ki, és amelynek legalább három dologban nem szabad továbbra is úgy fennállnia, ahogyan eddig:

1) abban a meggyőződésben, hogy minden az ember körül forog, és csak az ember céljai és haszna számára létezik;

2) abban a meggyőződésben, hogy az emberi történelem értelme a folytonos haladásban áll;

3) abban a meggyőződésben, hogy az emberben kizárólag a célracionális erők „emberiek”, az érzelmvilága és a tudattalanja viszont vagy „patologikus” jelenség, vagy egyáltalán nem is létezik.

Mindhárom pont belsőleg összefügg, és – bár különböző okokból, de – központi módon rögzültek a *kereszténység* eddigi alakjában. Ezért először is azt kell megérteni, hogyan járult hozzá a kereszténység a Nyugat fent jellemzett egyoldalú emberképének kialakulásához. Mert csak vallási minőségű szellemi döntések révén lehetséges elérni az ember tényleges megváltozását; és azokat a meggyőződéseket, amelyek a 19. század vége óta oly robbanásszerűen gyakorlattá váltak, világias formájukban sem lehetett volna elképzelni vallási eredetük nélkül. A kérdés tehát így hangzik: Mennyiben felelős a kereszténység a természet és az ember jelenlegi lerombolásáért; mik voltak az okai a kereszténység szellemi beállítottságának; és milyen mértékben rendelkezik a kereszténység lehetőségekkel és kiindulópontokkal a belső változást illetően?

Forrás: E. G.: Der tödliche Fortschritt, Herder Verlag, 1991, 62-66.